

versitat arribava fins a mi a través de l'avia desconeguda i la mare. Una perversitat que tenia unes limitacions ben concretes i es produïa com un fat del qual n'era responsable. Em semblava lògic tal com ho explicava l'avi, perquè no havia trobat cap home al meu voltant que em produís el més lleu desassossec, ni tan sols curiositat, i l'avi no em parlava pas del plaer d'uness mans sobre la meua pell, d'uns ulls enterrats sotjant-me, del desig d'un poder que ni ell ni jo podíem endevinar. El que l'avi volia de mi era molt clar d'entendre: que no dirigís la paraula, que no em deixés emprendre per cap representant del sexe contrari. L'home era com una fera en la jungla, només animals del seu mateix pelatge podien atrevir-s'hi. Si no me'n podia passar, ell em trobaria un marit quan fos hora. Un marit que em deixaria ben guardada a casa, mentre ell compliria el ritual mantingut des de segles en el clan mascle.

No puc pas dir que em semblava cruel l'actitud de l'avi, una plantofada no volia pas dir signe de crueltat, encara que fes mal, car les seves manasses no regulaven l'efecte. No me l'estimava i res més. Si l'amor es pot reduir a termes de dependència, puc dir que l'avi depenia del que jo feia, era amantent a les conseqüències dels meus actes, fins i tot tenia dispositades en mi grans esperances. I un bon dia de nou es van veure confirmades. De dalt de l'alta casa, el destí, en forma de vella Pujades, va atorgar-me la gràcia com una pluja benigna, no merescuda.

M'havien trobat una col·locació. Vaig iniciar-me en l'art de l'agraïment. Fins llavors no m'havia adonat

del que m'havia estat concedit. Ni tan sols quan m'havien portat al convent, no havia comprès que era un do que se m'atorgava. I m'havien pres aquell do, no m'esqueia. Si algun dolor profund persistia havia desaparegut pudorosament amagat, i aquella vida de cada dia m'anava bé perquè no m'exigia cap esforç i jo engolia el menjar amb avidesa, i una lenta plenitud feia via al meu entorn. Tot em semblava bé, les obscenitats de l'escumbriaire, les furives carícies del noi de ca l'adroguer, la xerrameca de la cuina, el llarg camí quan tornava del mercat de la Guineueta, i els homes jugant a cartes dos cops per setmana, amb un vocabulari que em sabia de memòria i ja he oblidat, que descrivia la carta protagonista:

—La puta d'oros, el pericot, el punt, la mala...

Un llenguatge on es brodaven sobreentesos elements, sobre sentiments o debilitats humans. Un d'ells, grassó i rialler, procurava palpar-me les anques quan sortia a obrir-los la reixa. Jo m'esquitllava sàviament i em divertia tot el joc que ell feia per atrapar-me, tant si corria endavant i els esperava amb la reixa oberta, com si m'entretenia al darrere per deixar-los passar. Devia tenir els seus èxits, amb el bigotí negre i llustrós i l'aire atrevit, i ell devia considerar que qualsevol dona es podia considerar ben satisfeta d'haver despertat el seu desig.

Tot allò era veritat i no em repugnava, potser ni tan sols hauria pogut explicar amb detall tot això que ara he reconstruït, endreçant la memòria i afegint-hi el que sé de segur que hi havia. Totes les coses que tenia a l'abast eren furiosament sòlides. Jo em casaria

amb un d'aquells homes, faria tot el que els homes i les dones fan i sabia perfectament com ho faria, però no ho associava a cap plaer, només a una prohibició, a una sanció pública. L'home seria com un qualsevol dels que veia entrant o sortint en corruta feta per la porta del nord, o com els que venien a jugar la manilla amb l'avi. M'esmerçaria a arraconar uns diners, estalviant el gas, el carbó, la llenya, la roba. Passaria llargues hores sargint mitges i mitjons, i em quedaria temps per brodar llençols i els seguiria portant a la senyora Cristina o a qualsevol altra que em pagaria dues pessetes per llençol brodat. Menjaria patates i cigrons amanits amb cotna de cansalada i aniria fent greix com la Paula, i les mans se m'anirien fent llustroses i tibants de bugada i sabó dels plats, i així un dia rere l'altre.

Una tarda de dijous, una d'aquelles tardes que la Paula no era a casa, l'avi va comparèixer.

—Escolta —em va dir.

I jo em vaig quedar dreta davant d'ell escoltant-lo. Feia una cara diferent dels altres dies, com si reindegés una rialla.

—Ara va de veres, entens?

No vaig entendre res. Va parlar una bona estona, i jo vaig perdre moltes vegades el fil, perquè em sorprendia més tota aquella allau de paraules que allò que em deia. Unes quantes coses vaig entendre, però, que mai no havia vist clar de què em serviria aquell *dixós* content, que jo era una noia afortunada i podia estar molt contenta, i que, i això era el més important, m'havia estat concedida una gràcia. M'ho va dir amb una gran prosopopeia:

106

—T'han trobat una col·locació.

Era la primera vegada que jo sentia aquesta paraula. Sempre havia sentit parlar de feina. Les dones parlaven amb terror del «quedar-se sense feina». Jo anava a entregar la feina. Els homes quan feien vaga no anaven a la feina. La feina era el treball que tu feies i que et pagaven. La col·locació era tota una altra cosa. Tal com en parlava l'avi era gairebé un privilegi. No vaig gosar fer cap pregunta.

—La senyora et vol veure, és clar —em va dir l'avi. La senyora era la vella Pujades. Ens esperava l'endemà al matí, a les dotze.

La vella Pujades no n'era, de vella, era una dona sòlida, amb aire de pagesa. Portava un gran mocador de seda lleugera i fosca sobre les espatlles i el recollia encruentant els braços sobre el pit. Sobre el pit, que oferia una ampla plataforma rodona, reposava un penjoll d'or. Parlava amb veu greu i pastrosa una mica papisota i deia sovint: *d'això...* Vaig témer que la senyora em parlaria del col·legi, però no m'e'n va dir res. Estic segura que Gumersindo Pujades i la seva muller Teresa Bell-lloch havien arribat ja a la conclusió que havia estat un error treure'm de l'esglaió on m'havia col·locat el meu naixement.

No m'és gens difícil imaginar-me'ls, tots dos, marit i muller, tractant de trobar una solució, per tal de quedar-se amb el cor tranquil i cada u en el seu lloc com pertocava. I havien trobat la solució. L'avi assentia satisfet a les explicacions de la senyora, mentre anava repetint, cada cop que ella respirava: «Sí, Donya Teresa, sí, Donya Teresa...». Era una actitud submissa, la

107

de l'avi, però amb una evident seguretat, no sols amb aquella humil insolència dels vells criats que fa endevinar una amagada intimitat, sinó que, es veia ben clar, l'avi tenia una mena d'autoritat que era com un sobrentès de tot el que es parlava.

Jo m'escollava la senyora i aprenia què significava aquella paraula miraculosa: col·locació.

Jo seia a l'extrem de la butaca, amb els meus catorze anys encara no complets, amb les mans encrudes a la falda, i l'única cosa que entenia és que la col·locació es desprenia de tota aquella riquesa que em voltava, de les catifes floges i els entapissats sedosos i les cortines gruixudes que rebotien la calor de l'estal·lapanxes i els brasers. Jo també en rebria alguna cosa, de tot aquell benestar, n'estava segura, mentre la senyora m'explicava que la col·locació era molt delicada. M'esqueia, això sí, per l'edat, per l'aspecte, que havia de ser agradós, però exigia també molta responsabilitat, i una manera de ser seriosa i fins i tot refinada. Es tractava en resum de fer de dependenta en una botiga de guants que la fàbrica Campins obria al carrer *Ferrando*. La posaven tan bé que semblava una bombonera i havien decidit que hi hauria també una dependenta com en algunes botigues de París i de Londres. Hauria d'atendre, naturalment, les senyores, però també es podia donar el cas d'haver de servir algun senyor i llavors el meu capteniment esdevindria tant o més important que el meu aspecte.

Quan sortíem l'avi em va dir:
—Trobo que t'ho prens molt a la fresca. No estàs contenta?

108

Molt, n'estava, però no volia dir-ho. M'hauria posat a córrer i a cridar d'alegria, però l'avi era allí mirant-me.

—Et faran un vestit nou —va dir l'avi.

—Sí —vaig respondre jo secament.

La senyora ho havia dit. Un vestit sencer, d'una fal·dilla i una brusa. Hi havia de pujar a la tarda, perquè la cosidora me l'emprovaria.

No volia confiar-li la meua alegria, ni a ell ni a ningú. Tot el que jo n'esperava no ho podia explicar. Ho podien fer malbé tot, si en parlava.

A la tarda vaig pujar a la casa. Em van fer passar al cosidor. La modista ja hi era. Hi havia també un ninot de vímet, precíós, i la modista li havia posat el vestit. No vaig pensar que havia estat tallat i embastat per algú altre, no vaig tenir temps de pensar-ho, perquè em va dir:

—Treu-te la roba que l'emprovarem.

I el vestit era una meravella, gris tòrtora amb ribets de gris més fort.

Vaig deixar lliscar la fal·dilla fins als peus i vaig començar a descordar-me la brusa.

—Com vas girbada, criatura —em va dir la modista.

Realment vaig descobrir que anava mal girbada. La cotilla plena de plects i sacsons perquè era una cotilla vella de la Paula, i la camisa de llana a sota, amb les mànigues massa llargues i els faldons afarbalanats de tan rentada. No era cosa de veure, certament, i el mirall em va retornar una imatge tristíssima. Vaig odiar aquella dona que em mirava somrient.

109

—Tornat a vestir —em deia—. Com vols que et caigui bé un vestit amb aquests baixos?

La modista, que es deia Cinza, va ser una bona advocada. La senyora va decidir fer una despesa supèr-oda al ritual meravellós de l'autocontemplació. Jo em sabia bonica. La meua mirada retrobava sempre una certa complaença i si comentaven les meves qualitats amb crits de carter, o, amb més mesura, els visitants amables, no m'e'n sorprenia. La senyora Marina con-tava des de la finestra del celobert una dita meua que la divertia molt. Algú m'havia dit:

—Saps que tens uns ulls molt grans i molt bonics?

I jo havia contestat:

—Sí, senyor.

L'home havia fet, sorprès:

—I com ho saps?

—Tothom ho diu.

La senyora Marina reia de la meua resposta.

Concixia la mirada de la gent entenedrida i mera-vellada, però no concixia l'existència del meu propi cos. Aquella tarda, quan la senyora va decidir que em prenguéss un bany per posar-me la cotilla nova, i els enagos nous i el vestit gris tòrtora, em vaig descobrir per primer cop nua, dins la banyera de ferro i porce-llana, una banyera blanca, rodona, enorme, amb un viu blau fosc.

Era el bany de les cambres, a l'últim pis de la casa. Una habitació quadrada de sostre inclinat, pin-tada de blanc amb cortinetes de flors blaves, i un mi-rall quadrat just davant els teus propis ulls.

La banyera era plena d'aigua tèbia, hi havia una gerra plena també, i una covallola fina amb un serrell llarg. El sabó era rodó i blanc i feia una olor dolça.

Per primer cop vaig fer reliscar l'aigua per damunt les espalles i vaig sentir com lliscava pels flancs i pel ventre, i per les cuixes. Em semblava veure'm des de dins com una perfecta petxina tancada. Un fred suau dibuixava una línia segura a l'entorn del meu cos. Amb recança em vaig posar la camisa i vaig estrènyer la co-tilla aferrant els cordons a un pom que hi havia a la paret, i la cotilla es va cloure, com una altra pell, sobre el meu cos dret com un fus damunt les anques rodó-nes. Quan la cosidora va entrar va contemplar satisfè-ta la seva obra:

—Sembles una senyora —em va dir—. D'on has tret aquesta pell tan blanca?

El vestit necessitava pocs retocs i amb les agulles posades vam anar a veure Donya Teresa. Pel camí en-catíat jo havia de fer esforços per no saltar d'alegria.

A la saleta la senyora i unes amigues berenaven al costat del braser amb tapadora daurada. Una de les se-nyores va demostrar la seva desaprovació amb violència.

—Dependentia —va dir—. Us heu begut l'enteni-ment. No és feina per a una noia.

—Però què dius! —deia una altra, riallera—. A l'es-tranger n'hi ha pertot, de dependentes...

—I què? —deia indignada—. I quan els homes va-gin a comprar, què?, els haurà de tocar les mans?

—Donat!

—No hi ha dona que hi valgui! La gent decent no anirà a comprar els guants a can Campins!